

Araştırma Makalesi

Anma Yıl Dönümleri Bağlamında Malazgirt Meydan Muharebesi Konulu Filatelik Tasarımlar

Gönderim Tarihi: 15/04/2024

Kabul Tarihi: 04/06/2024

Yayınlanma Tarihi: 30/06/2024

Serkan Aycil

İstanbul PTT Başmüdürlüğü Muhasebe ve Finans Müdürlüğü, Bağımsız Araştırmacı

ORCID: 0000-0002-3540-5548

E-Posta: sserkan.aycil@gmail.com

ÖZET

Çalışmanın amacı Malazgirt Meydan Muharebesi konulu filatelik tasarımları tespit ederek literatüre kazandırmaya çalışmaktır. Günümüze kadar yapılmış çalışmalarda Malazgirt Zaferi genellikle askeri boyutuyla ele alınmışken bu çalışmada Malazgirt Meydan Muharebesi'nin anma pulu, tebrik kartı ve ilk gün zarfları gibi filatelik tasarımlara yansımaları ele alınmıştır. Çalışmaya ait veriler Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü, Malazgirt Zaferi'nin 900. Yılı ve Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü konularından oluşmaktadır. Çalışmanın verileri 1959-2021 yılları arasında satışa sunulan 4 adet anma pulu, 2 adet tebrik kartı ve 3 adet ilk gün zarfından oluşmaktadır. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi üzerinden toplanan veriler önce güvenilirlik ve temsil edilebilirlik yönünden denetime tabi tutulmuş sonrasında elde edilen bulgular çalışmanın sonuç bölümünde tartışılarak araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Sonuç olarak filatelik tasarımlara ilişkin yapılan değerlendirmelerin her biri Malazgirt Zaferi'ne olan duyarlılığı artırmakta ve oluşturduğu farkındalıkla birlikte filatelik ürünlerin iletişim sürecinde ne denli önemli materyaller olarak kullanılabileceğini açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Malazgirt Meydan Muharebesi, Malazgirt Zaferi, Filateli.

Atıf: Aycil, S. (2024). "Anma Yıl Dönümleri Bağlamında Malazgirt Meydan Muharebesi Konulu Filatelik Tasarımlar".

Görünüm, 15, 1-19.

İntihal-Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gorunum/policy>

Research Paper

Philatelic Designs on the Battle of Malazgirt in the Context of Commemoration Anniversaries

Sending Date: 15/04/2024

Acceptance Date: 04/06/2024

Publishing Date: 30/06/2024

Serkan Aycil

Istanbul PTT Headquarters Accounting and Finance Directorate, Independent Researcher

ORCID: 0000-0002-3540-5548

E-Mail: sserkan.aycil@gmail.com

ABSTRACT

The aim of this study is to identify philatelic designs on the Battle of Malazgirt and to bring them into the literature. While Malazgirt Victory has generally been handled with its military dimension in the studies conducted to date, this study focuses on the reflection of the Battle of Malazgirt on philatelic designs such as commemorative stamps, greeting cards and first day envelopes. The data of the study consists of the 888th Anniversary of the Battle of Malazgirt, the 900th Anniversary of the Battle of Malazgirt and the 950th Anniversary of the Battle of Malazgirt. The data of the study consists of 4 commemorative stamps, 2 greeting cards and 3 first day envelopes offered for sale between 1959-2021. The data collected through document analysis, which is a widely used data collection method among qualitative research methods, were first checked for reliability and representativeness, and then the findings were discussed in the conclusion section of the study and interpreted by the researcher. As a result, each of the evaluations made on philatelic designs increases the sensitivity to the Malazgirt Victory and explains how philatelic products can be used as important materials in the communication process with the awareness it creates.

Keywords: Battle of Malazgirt, Victory of Malazgirt, Philately.

Cite as: Aycil, S. (2024). "Anma Yılı Dönümleri Bağlamında Malazgirt Meydan Muharebesi Konulu Filatelik Tasarımlar". *Görünüm*, 15, 1-19.

Plagiarism-Ethic: This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gorunum/policy>

Copyright © Published by Kocaeli University Faculty of Fine Arts

Giriş

Büyük Selçuklu Devleti ile Gazneliler arasında yaşanan ve Selçukluların galibiyeti ile neticelenen Dandanakan Savaşıyla birlikte Büyük Selçuklu İmparatorluğu resmî olarak kurulmuştur. Sonraki süreçte Merv’de toplanan büyük kurultayda, cihan hâkimiyeti ülküsü doğrultusunda fetih planları yapılmıştır. Yapılan bu planlar neticesinde Selçuklular batı yönüne doğru fetih hareketlerine başlamıştır (Sevim ve Merçil, 1995: 28). Bu sırada Selçuklu ordusunun karşısındaki en büyük güç Bizans İmparatorluğu’ydu. Bizans İmparatoru, Selçuklular üzerinde baskı oluşturmaya çalışıyor ancak bir türlü başarılı olamıyordu. Selçukluların başarısı ise her geçen gün biraz daha artıyordu. Bunun üzerine Bizans İmparatoru IV. Romanos Diogenes Ayasofya Kilisesi’nde düzenlenen törenin ardından yaklaşık 200.000 kişilik bir orduyla Anadolu’nun içlerine doğru harekete geçmiştir. Bu sırada Ahlat-Malazgirt arasındaki Rahve ovasına karargahını kuran Sultan Alparslan’ın ordusuna çoğunluğu Mervani Beyliğinden olmak üzere 10.000-15.000 arasında askerin katıldığı ifade edilmektedir. Tarih 26 Ağustos 1071’i gösterdiğinde Cuma namazını kılan Sultan Alparslan askerlerine seslendikten sonra ilk hücumu başlatmıştır (Cahen, 1972: 91-95; Demirmen, 2019: 16-22; Kıran, 2020: 406-408; Tülücü, 1985: 29-32). Savaş başladıktan birkaç saat sonra sahte ric’at taktiğini uygulayan Selçuklular, bozguna uğramış izlenimi vererek içerisinde Romanos Diogenes’in de bulunduğu Bizans merkez kuvvetlerini arkalarına takarak pusuda bekleyen birliklerin önüne çekmeyi başarmıştır. Romanos Diogenes durumu fark ettiğinde artık yapacak pek bir şeyi kalmamıştır. Gece vaktine kadar devam eden muharebe sonunda Bizanslılar ağır bir biçimde yenilgiye uğramıştır. Türk tarihî açısından önemli bir dönüm noktası olan Malazgirt Zaferi’yle birlikte Türkler önemli bir direnişle karşılaşmadan Anadolu içlerine doğru ilerleme imkânı bulmuştur. Bunun sonucunda Anadolu’da Ahlatşahlar, Artuklular, Çubukoğulları, Dânişmendliler, Dilmaçoğulları, Mengüçlüler, Saltuklular ve Yinaloğulları beylikleri kurulmuştur (Sevim, 2003: 482). Günümüzde Malazgirt Zaferi’nin önemini ortaya koyan anıt heykel tasarımı, tiyatro, koleksiyon, resim sergisi, çevrimiçi fotoğraf sergisi, okçuluk, at koşusu, şiir, kompozisyon, deneme ve hikâye yarışması gibi sosyo-kültürel etkinliklerin düzenlendiği görülmektedir (Alican, 2021). Bu bağlamda Posta ve Telgraf Teşkilatı A.Ş. Malazgirt Zaferi’nin 950. Yıl Dönümü anısına hazırladığı

filatelik ürünleri Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı ve Malazgirt PTT Merkez Müdürlüğü adreslerinde "Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü 26.08.2021 Malazgirt" temalı bir ilk gün damgası ile mühürletmek suretiyle tedavüle çıkardığını açıklamıştır (PTT, 2021).

Malazgirt Meydan Muharebesi konulu etkinlikleri odağına alan bu çalışmanın amacı Malazgirt Meydan Muharebesi konulu filatelik tasarımları tespit ederek literatüre kazandırmaya çalışmaktır. Malazgirt Meydan Muharebesi başlıklı çalışmalarda genel olarak savaşın tarihi, seyri ve askeri boyutuyla ilgili konulara yer verildiği görülmektedir. Mevcut araştırmalardan farklı olan bu çalışmada Malazgirt Meydan Muharebesi'yle ilgili düzenlenen etkinliklere değinilerek anma pulu, tebrik kartı ve ilk gün zarfları gibi filatelik tasarımlar üzerinden konunun önemi yansıtılmaya çalışılmıştır.

1. Literatür Taraması

Malazgirt Zaferi'nin Türk tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahip olduğu bilinmekle birlikte yapılan literatür taramasında Malazgirt Meydan Muharebesi'ni filatelik materyaller açısından ele alan herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Bu nedenle çalışmalar, literatürde yaygın olarak ele alınmış olan tiyatro, heykel, resim, şiir ve hikâye gibi incelemeler üzerinden ilerletilmeye çalışılmıştır.

Elibal (1973), çalışmasında heykel, resim ve pul gibi sanatlarının Türk tarihî içerisindeki önemine değinmiştir. Bunun için öncelikle Türkiye'nin farklı bölgelerinde inşa edilen anıtların bir kısmı için ödüllü yarışmalar düzenlendiği vurgulanmıştır. Buna göre tarihte yaşanmış birçok olayın bu sayede inşa edilen anıtlarla anlatılmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Sonuç olarak çalışmada Malazgirt Zaferi'ni betimleyen anıtların görsellerine yer verilerek bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

Şengül (2009), çalışmasında Türk tiyatrosunun tarihteki savaşlar, zaferler, işgaller ve taht kavgaları gibi olaylarla ilgilendiğini belirterek Türk tiyatrosunun önemli ölçüde tarihî konulardan beslendiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca çalışmanın içeriğinde Selçuklular, Malazgirt Meydan Muharebesi, Malazgirt Zaferi ve Sultan Alparslan'ı konu alan oyunlara dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Sonuç olarak Ziya Gökalp'in ilk defa 1922'de oyun biçiminde sentezlediği

Alparslan ve Malazgirt Zaferi oyununun, Cumhuriyet dönemi tiyatrosu imkânlarıyla anlatıldığına dair bilgilendirmede bulunmuştur.

Çakır (2011), çalışmasında Yahya Kemal'in tarih düşüncesini ve şiirlerini ele almış ve Yahya Kemal'in tarihe büyük önem veren bir edebiyatçı olduğu üzerinde durmuştur. Çalışmanın içeriğinde yazar, Yahya Kemal'in Türk tarihini iki bölüm hâlinde değerlendirdiğini aktarmıştır. Başlangıçtan Malazgirt'e kadar geçen zaman dilimi birinci bölümü oluştururken Malazgirt'ten Türkiye tarihine kadar geçen zaman dilimi ise ikinci bölümü oluşturmaktadır. Sonuç olarak Malazgirt'in Türk tarihinde yeni bir başlangıç olduğu vurgulanmış ve bu nedenle Yahya Kemal'in şiirlerinde daha çok Malazgirt Zaferi'nden sonraki dönemlere eğildiği üzerinde durulmuştur.

Balta (2020), çalışmasında "Malazgirt: Özgürlerin Kaderi" oyununu zaman, mekân, konu, dil, üslup, olay örgüsü, dekor, sahne ve kostüm gibi başlıklar altında detaylı bir biçimde incelemiştir. Sonuç olarak tarihî olayların, eser üretenler tarafından faydalanılan önemli kaynaklardan olduğu belirtilmiş ve "Malazgirt: Özgürlerin Kaderi" oyununun da bu bağlamda piyesin temelini oluşturduğu üzerinde durulmuştur.

Kum (2023), çalışmasında 2020-2022 yılları arasında tedavüle çıkarılan pul illüstrasyonlarını tipografi-görsel ilişki açısından incelemiştir. Buna göre 2021 tarihli serideki 6 tasarımdan biri Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü başlığını içermektedir. Sonuç olarak yazar Malazgirt Zaferi'nin 950'inci Yıl Dönümü konulu pul tasarımında, illüstrasyonun daha yoğun kullanıldığını tipografik düzenlemelerin ise ikinci planda tutulduğunu vurgulamıştır.

Ağbay (2023), çalışmasında Malazgirt Zaferi kapsamında düzenlenen etkinlikleri turizm açısından değerlendirmiştir. Yazar bunun için öncelikle 23-25 Ağustos 2023 tarihleri arasında etkinliklerin düzenlendiği alana giderek veriler toplamıştır. Sonrasında toplanan verileri etkinlikler teması başlığı altında sınıflandırarak araştırmanın içeriğini oluşturmuştur. Yapılan değerlendirmeye göre etkinlik alanının önemli bir kısmının oyun parkı, eğlence çadırı ve renkli beslenme stantlarından oluştuğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak düzenlenen etkinliklerin birçok aktiviteyi bir arada barındırdığı görülmüş olup etkinliklerde özellikle sanatsal ve kültürel unsurların ön plana çıktığı görülmüştür.

2. Araştırma Metodolojisi

Nitel araştırma yöntemi içerisindeki veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman analizi yöntemiyle araştırmanın verileri toplanmıştır.

2.1. Araştırmanın Verileri

Araştırma sonucunda elde edilen veriler giriş ve bulgular başlığı altında sistematik olarak sıralanmıştır. Buna göre literatür ile alakalı verilere giriş bölümünde, görsellerle alakalı verilere bulgular bölümünde yer verilmiştir. Bu bağlamda çalışma konuları Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü, Malazgirt Zaferinin 900. Yılı ve Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü başlığından oluşmaktadır. Çalışmanın görsel verilerini ise 1959-2021 yılları arasında satışa sunulan 4 adet anma pulu ile 3 adet ilk gün zarfı ve 2 adet tebrik kartı oluşturmaktadır.

2.2. Verilerin Analizi

Nitel araştırmanın içerisinde yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi aracılığıyla toplanan veriler güvenilirlik ve temsil edilebilirlik yönünden denetlenerek araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Bunun için önce kitap, ansiklopedi maddesi, tez ve makale gibi basılı ve elektronik ortamdaki yayımlar taranmış sonrasında kurumsal web sayfaları ile kişisel arşivden ulaşılan görseller üzerinden çalışmanın kurgusu oluşturulmuştur.

3. Bulgular

Çalışmanın bulguları 1959-2021 yılları arasında satışa sunulan Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü, Malazgirt Zaferinin 900. Yılı ve Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü başlıklı filatelik tasarımlardan oluşmaktadır.

3.1. Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü

Görsel 1'de 26.08.1959'da *Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü* başlığıyla hazırlatılarak 1959 yılının 14. serisi olarak satışa sunulan 2,50 ETL bedelli bir adet anma puluna yer verilmiştir. Güzel Sanatlar Matbaası-İstanbul adresinde ofset (çok renkli) baskı yöntemi kullanılarak 50'li tabakalar hâlinde 300.000 adet olarak baskıya çıkarılan pulun grafik tasarımcısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Posta idaresinin ani bir kararla satışa

çıkardığı bu puldan filateli aboneleri için ayrıca numune ayrılmamıştır. Bu hususta posta idaresi satışa sunulan pulların bir saat içerisinde tükendiğine yönelik yazılı bir bilgilendirmede bulunmuştur (Pulhane, 1959). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda ağırlıklı olarak vişneçürüğü ve turkuaz renklerin kullanıldığı görülmektedir. Buna göre öncelikle beyaz fon üzerine illüstratif bir biçimde turkuaz renk tonuyla çalışma alanı oluşturulmuş sonrasında çalışma alanına Selçuklu Hükümdarı Sultan Alparslan'ın at üstündeki temsili resmi ve çadır görselleri yerleştirilmiştir. Buradaki turkuaz renk tonu sakinliği ve sükûneti arttırmak için kullanılmışken vişneçürüğü rengi ise kurguya hareket kazandırmak için kullanılmıştır. Dolayısıyla zıt renklerin bir arada kullanılmasıyla birlikte duygu geçişleri ve odaklanma düşüncesinin oluşturulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Hareket hâlindeki bir anın betimlendiği bu tasarımda atın ayaklarının yerden kesildiği görülmektedir. Tasarımın yaklaşık ½'si tipografik unsurlarla çevrelenmiştir. Malazgirt Meydan Muharebesi ve posta ifadelerinin ön plana çıkarıldığı bu tasarımda anma yıl dönümü ifadesindeki yazı boyutunun küçük tutulduğu anlaşılmaktadır. Marjların tipografik unsurlar için kullanıldığı bu kompozisyonda sol kısma aşağıdan yukarıya doğru olacak biçimde Malazgirt Meydan Muharebesi ifadesi yazılmışken hemen altına pulun değer ibaresi eklenmiş ve alt kısma pulun künyesi yazılmıştır. Ayrıca Malazgirt Meydan Muharebesi'nin yıl dönümünü belirten tarihler figürün sol üst kısmına yerleştirilmişken anma yıl dönümünü belirten alfabetik ifadeler ise bütünlük oluşturacak biçimde figürün sağ üst kısmına yerleştirilmiştir.

Görsel 1. Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü başlıklı anma pulu 41x26 mm.

Görsel 2'de Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü başlığıyla hazırlatılarak 26.08.1959 tarihli özel bir posta damgasıyla mühürlenmiş olan bir adet ilk gün zarfına yer verilmiştir (Pulhane, 1959). 1980 yılından önceki süreçte gerek pul koleksiyonerleri gerekse farklı firmalar, hazırlamış oldukları ilk gün zarflarını posta müdürlüklerinde damgalatmak suretiyle ilk gün zarfları oluşturmaktaydı. 1980 yılından sonraki süreçte Posta İdaresi bu görevi devralarak ilk gün zarflarını artık kendi logosuyla bastırmaya karar vermiştir. Buna göre filatelik bir zarfın ilk gün zarflı olarak kabul edilebilmesi için tasarımın üzerinde yer alan temanın, aynı tarihte satışa sunulan pul ve ilk gün damgasının üzerinde de bulunması gerekmektedir (Pulhane, 1980). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda ağırlıklı olarak vişneçürüğü ve yeşil renk tonunun kullanıldığı görülmektedir. Bu kompozisyonda sol kısma Sultan Alparslan'ın ön profilden betimlenmiş bir portresi yerleştirilmişken sağ kısma Malazgirt Meydan Muharebesinin 888. Yıl Dönümü başlığıyla satışa sunulan bir adet anma pulu yerleştirilmiştir. Sultan Alparslan'ın hemen arkasına taarruz durumunda olan atlı akıncılar fon olarak konumlandırılmışken alt kısmına illüstratif olarak tasarımın amacı, tarihi ve künye bilgileri konumlandırılmıştır. Sultan Alparslan'a ait profilde kullanılan vişneçürüğü renk tonuyla figüre hareket ve heybet kazandırılmışken hemen arkasındaki yeşil renkli atlı askerlerle huzurlu bir ortam oluşturulduğu mesajı verilmiştir. Orijinal tasarımda, tipografik unsurların görsellerle uyumlu olacak biçimde konumlandırıldığı görülürken sonradan eklenen künye ve klişe ile birlikte karmaşık bir kompozisyon oluştuğu görülmektedir. Görüldüğü üzere hem ilk gün zarfının hem de anma pulunun üzeri tasarımdan farklı bir posta damgası ile mühürlenmiştir.

Görsel 2. Malazgirt Meydan Muharebesi'nin 888. Yıl Dönümü başlıklı ilk gün zarfı 41x26 mm.

3.2. Malazgirt Zaferinin 900. Yılı

Görsel 3 ve 4'te 26.08.1971'de Malazgirt Zaferi'nin 900. Yılı başlığıyla hazırlanarak 1971 yılının 14. serisi olarak satışa sunulan 1.00 ETL ve 2,50 ETL bedelli iki adet anma puluna yer verilmiştir. Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii Ankara adresinde ofset baskı yöntemi kullanılarak 25'li tabakalar hâlinde 400.000 adet olarak baskıya çıkarılan pulların grafik tasarımcısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir (Pulhane, 1971). Yatay bir forma sahip olan ilk tasarımda illüstratif bir biçimde yer yüzü koyu mavi, gökyüzü ise koyu kırmızı renk tonuyla tasvir edilmiştir. Malazgirt Savaşı'nın belirli bir kısmının betimlendiği bu kompozisyonda tasarımın sol kısmında kalan $\frac{1}{3}$ 'lük alana Sultan Alparslan'ın ön profilden tasvir edilmiş sakalsız, bıyıklı, zırhlı ve miğferli bir portresi yerleştirilmişken sağda kalan $\frac{2}{3}$ 'lük alana Malazgirt Savaşı'ndan bir sahne yerleştirilmiştir. Tasarımda öncelikle Sultan Alparslan'ın ve atlı askerlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Buna göre Sultan Alparslan'ın şöhretini ve neşesini betimlemek için figürün miğfer ve yüz kısmı altın sarısı renklerle betimlenmişken gökyüzü kızıl renk tonunda betimlenmiştir. Hemen arkadaki askerlere görünürlük kazandırmak ve ortamdaki gerilimi arttırmak için gökyüzüne koyu tonda ikinci bir katman daha eklenmiştir. Ortamdaki korkunun daha iyi hissedilmesi için altın orandaki atlı askerler griye yakın bir renk tonunda tasvir edilmiştir. Tasarımdan anlaşıldığı üzere atlı askerler sağ yöne doğru iki koldan hareket etmektedir. Yine tasarımın üst kısmına Türkiye Cumhuriyeti ifadesi ve pulun değeri konumlandırılmışken sağ alt kısmına anma yıl dönümünü belirten alfabetik ve numerik ibareler

konumlandırılmıştır. Pulun basım tarihi ve basımevi bilgisine ise alt kısımda kalan marj alanında yer verilmiştir.

Görsel 3. Malazgirt Zaferi'nin 900. Yılı başlıklı anma pulu 52x36 mm.

Yatay bir forma sahip olan diğer tasarımda çalışma zemini illüstratif bir biçimde kırmızı renk tonuyla tasvir edilmiştir. Malazgirt Zaferi'nin betimlendiği bu kompozisyonda altın orana at üstünde sağ yöne doğru ilerleyen ve bu sırada elindeki ok ile hedefe odaklanan bir asker figürüne yer verilmiştir. Malazgirt Zaferi'ni simgeleyen bu kompozisyonun muhtelif yerlerine altın sarısı harflerle sembol ve ifadeler yerleştirilmiştir. Tasarımın yaklaşık ½'si vektör grafiti yazı stiliyle yazılmış ifadelerle çevrelenmiştir. Yazı ve rakamlardaki vurguyu arttırma için içi boş olan bu yazı stiline kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tasarımdaki tarihî öneme atıfta bulunmak için arka plandaki atlı asker figürü altın sarısı renk tonu ile temel vurgular ise tarihe yazılmış altın harflerle betimlenmiştir. Bunun yanı sıra ön plandaki atlı asker figürü beyaz, pulun değer ifadesi ise siyah olacak biçimde zıt renklerle illüstre edilmiştir. Buna göre tasarımın üst kısmına büyük harflerle Türkiye Cumhuriyeti, sol üst kısma pulun değer ifadesi, alt kısma alfabetik olarak yıl dönümü ibaresi, sağ kısma ise aşağıdan yukarıya doğru numerik ifadelerle kutlama yılı ve atlı asker figürü konumlandırılmıştır. Yine bu tasarımda da pulun basım tarihi ve basımevi bilgisine alt kısımda kalan marj alanında yer verilmiştir.

Görsel 4. Malazgirt Zaferi'nin 900. Yılı başlıklı anma pulu 52x36 mm.

Görsel 5'te Malazgirt Zaferinin 900. Yılı ve Alparslan başlığıyla tasarlanan ve emisyon programı içerisinde görünmeyen bir adet tebrik kartına yer verilmiştir (Bit Mezat, 2024). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda illüstratif bir biçimde Malazgirt Zaferinin 900. Yılı anısına bastırılan 1.00 ETL bedeli pulun ekslibrisi çalışma alanına yerleştirilmiştir. Puldaki görsel betimlemeler aynı kalmak koşuluyla tasarımın sağ üst kısmına 900. yıl ifadesi hemen altına ise ikisi beyaz diğeri gri renk tonunda olmak üzere üç adet fabrika illüstrasyonu konumlandırılmıştır. Pulun üzerine anma yıl dönümünü belirten sadece bir adet tipografik unsur yerleştirilmiş ve kompozisyonun bütünü illüstrasyonla anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca siyah zemin rengi üzerine tasvir edilen pul için puldan bağımsız bir biçimde gri renkte bir marj alanı oluşturulmuştur. Oluşturulan marjın sol kısmına yukarıdan aşağıya doğru büyük harflerle Malazgirt'ten ifadesi yazılmışken sağ kısmına yine yukarıdan aşağıya doğru Sümerbank'a ifadesi yazılmıştır.

Görsel 5. Malazgirt Zaferi'nin 900. Yılı ve Alparslan başlıklı tebrik kartı 52x36 mm.

Görsel 6'da Sümerbank-Malazgirt Zaferi 900. Yıl başlığıyla tasarlanan ve emisyon programı içerisinde görünmeyen bir adet tebrik kartına yer verilmiştir (Fotokart, t.y). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda illüstratif bir biçimde Malazgirt Zaferinin 900. Yılı anısına bastırılan 2.50 ETL bedeli pulun ekslibrisi çalışma alanına yerleştirilmiştir. Tasarımın yaklaşık $\frac{1}{3}$ 'ü tipografik unsurlarla çevrelenmiştir. Yazı ve rakamlardaki vurguyu arttırma için kırmızı zemin rengi üzerine beyaz yazı stilinde yıl dönümünü vurgulayan ifadeler yazılarak al bayrak vurgusu yapılmıştır. Yine tasarımdaki tarihî öneme atıfta bulunmak için arka plandaki atlı asker figürü altın sarısı renk tonu ile betimlenmiştir. Puldaki görsel betimlemeler aynı kalmak koşuluyla tasarımın üst kısmına büyük harflerle Malazgirt'ten ifadesi, alt kısmına Sümerbank'a ibaresi, sol kısmına aşağıdan yukarıya doğru 900. yıl ifadesi, sağına ise ikisi beyaz diğeri gri renk tonunda olmak üzere üç adet fabrika illüstrasyonu konumlandırılmıştır. Yine siyah zemin rengi üzerine tasvir edilen pul için puldan bağımsız bir biçimde gri renkte bir marj alanı oluşturulmuştur.

Görsel 6. Sümerbank-Malazgirt Zaferi 900. Yıl başlıklı tebrik kartı 10x15 cm.

Görsel 7'de 26.08.1971'de *Malazgirt Zaferinin 900. Yılı* başlığıyla hazırlatılarak 3,50 ETL+ zarf bedeli alınmak suretiyle satışa sunulan bir adet ilk gün zarfına yer verilmiştir. Toplamda 2.482 adet olan ilk gün zarfları içeriğe uygun olarak üretilen bir filatelik damga ile mühürlenerek aynı gün dolaşıma çıkarılmıştır (Pulhane, 1971). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda illüstratif ifadelerin kullanıldığı görülmekle birlikte bu kompozisyonda sol kısma atlı Selçuklu askeri figürü yerleştirilmişken sağ kısma Malazgirt Zaferinin 900. Yılı başlığıyla satışa sunulan iki adet anma pulu yerleştirilmiştir. Kırmızı renk tonuyla tasvir edilen atlı Selçuklu askerinin taarruz durumunda

olduğu ve elindeki ok ile belirli bir hedefe odaklandığı görülmektedir. Bu figürün üstüne tasarımın ilk gün zarfı olduğunu belirten ifadenin Türkçe ve İngilizce karşılıkları konumlandırılmışken alt kısmına illüstratif olarak tasarımın amacı, tarihi ve künye bilgileri konumlandırılmıştır. İlgili tarihte yayımlanmış diğer çalışmalardan farklı olan bu tasarım PTT Meslek Okulları Birliği Yardımlaşma Derneği Ankara Şubesi adına hazırlatılarak dolaşıma sunulmuştur. Görüldüğü üzere hem ilk gün zarfının hem de anma pullarının üzeri Selçuklu askeri figürlü filatelik bir damga ile mühürlenmiştir.

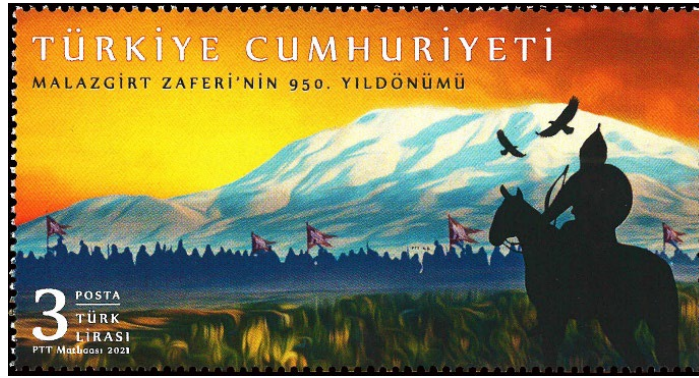

Görsel 7. Malazgirt Zaferinin 900. Yılı başlıklı ilk gün zarfı.

3.3. Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü

Görsel 8'de 26.08.2021'de *Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü* başlığıyla hazırlatılarak 2021 yılının 19. serisi olarak satışa sunulan 3,00 TL bedelli bir adet anma puluna yer verilmiştir. PTT Matbaası-Ankara adresinde dijital baskı yöntemi kullanılarak 20'li tabakalar hâlinde 100.000 adet olarak baskıya çıkarılan pulun grafik tasarımını Aslı Öztürk yapmıştır (Kum, 2023: 75; Pulhane, 2021). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda Malazgirt Zaferi'ni betimleyen bir kompozisyona yer verilmiştir. Diğerlerinden farklı olan bu kompozisyonda Malazgirt Meydan Muharebesi'nin gerçekleştiği Malazgirt Ovası ve hemen arkasındaki Süphan Dağı geniş bir açıdan görülmektedir. Tasarım için küçük bir alan kullanılmış olup illüstrasyon, tipografinin önüne geçmiştir. Tasarıma ilk bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti yazısının ön plana çıkarıldığı görülmekle birlikte diğer tipografik unsurların hiyerarşik düzende sunulduğu görülmektedir.

Buna göre doğanın canlı renklerle insanların ve diğer canlıların karartı biçiminde illüstre edildiği bu tasarımda kompozisyonun sağ kısmındaki ¼'lük alana Sultan Alparslan olduğu düşünülen bir figür, kalan ¾'lük alana ise sıra hâlinde ilerleyen Selçuklu ordusu konumlandırılmıştır. Yağlı boya etkisinin yoğunluk kazandığı bu tasarımda renk geçişlerindeki keskinliği azaltmak için zemin, gökyüzü ve figür betimlemelerine degrade işleminin uygulandığı anlaşılmaktadır. Güneşin batmaya yakın olduğu bir anın tasvir edildiği bu tasarımda zaferin simgeleri arasında yer alan bayrak metaforunun renkli olarak illüstre edildiği ve tören vaziyetinde tutulduğu görülmektedir. Dantellere kadar baskı yapıldığı fark edilen bu kompozisyonda üst kısma büyük harflerle Türkiye Cumhuriyeti ve anma yıl dönümünü belirten ifadeler, sol alt kısma ise pulun künyesi ve değer ifadesi yazılmıştır.

Görsel 8. Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü başlıklı anma pulu 78x41 mm.

Görsel 9'da 26.08.2021'de *Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü* başlığıyla hazırlatılarak 5,50 TL bedelle satışa sunulan bir adet ilk gün zarfına yer verilmiştir. Dijital baskı yöntemi kullanılarak baskıya çıkarılan filatelik zarfın tasarımını Aslı Öztürk yapmıştır (Pulhane, 2021). Yatay bir forma sahip olan bu tasarımda zemin rengi soldan sağa doğru degradeli bir biçimde açık mavi renk tonundan günbatımı sarısına doğru dönüşmektedir. Bu kompozisyonda sol alt kısma Sultan Alparslan'ın ön profilden betimlenmiş sakallı ve miğferli bir portresi yerleştirilmişken sağ üst kısma *Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü* başlığıyla satışa sunulan anma pulu yerleştirilmiştir. Sultan Alparslan'ın hemen arkasına ise üç sıra hâlinde sağa doğru bakan at silüetleri konumlandırılmıştır. Tasarımın mavi renk tonuna rastlayan zemin kısmı Selçuklu motifleriyle kaplanmış olup üç ayrı yere on iki kollu yıldız motifi yerleştirilmiştir. Yıldız motifleri üç kollu yıldızdan başlayıp çokgenlere doğru gidecek biçimde çeşitlilik göstermektedir. Bir dairenin on

ikiye bölünmesiyle ortaya çıkan on iki kollu yıldız motifinin Anadolu Selçuklu dönemi ile Beylikler Dönemi'ndeki mimarî eserin birçoğunda ve bunların parçalarında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Buna göre geometrik motiflerin devamlılık, sınırsızlık, sonsuzluk gibi anlamları bulunmakla birlikte bu motiflerin İslamiyet'in kabulüyle birlikte İslam sanatında Allah'ı ifade etmek için kullanıldığı düşünülmektedir (Sönmeztürk, İşbilir ve Göçer, 2022: 50-57). Benzer soyutlamaların figürün sakal ve miğfer saçaklarına uygulandığı da görülmektedir. Bu tasarımda formun solundaki beyaz zemin üzerine Sultan Alparslan betimlemesi yerleştirilmiş ve Malazgirt Meydan Muharebesi sırasında önemli işlerde kullanılan atlar figürün hemen arkasına sıralanmıştır. Sultan Alparslan'ın portresini ön plana çıkarmak için arka fondaki atlara siyah renk uygulanmıştır. Sultan Alparslan figürünün üst kısmına tasarımın ilk gün zarfı olduğunu belirten ifadenin Türkçe ve İngilizce karşılıkları yerleştirilmişken alt kısmına anma yıl dönümü ifadesinin Türkçe ve İngilizce karşılıkları yerleştirilmiştir. Görüldüğü üzere hem ilk gün zarfının hem de anma pulunun üzeri içeriğe uygun olarak üretilen kale temalı bir filatelik damga ile mühürlenmiştir.

Görsel 9. Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıl Dönümü başlıklı ilk gün zarfı 200x140 mm.

Tartışma ve Sonuç

Malazgirt Zaferi temalı tasarımların ilk örnekleri genellikle dönemin koşullarına uygun olarak hazırlanan basit çizimli tasarımları içermektedir. Bu tasarımların basım sürecinde ofset baskı tekniğinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Günümüze doğru gelen süreçte basit çizimler yerine daha karmaşık çizimlerin tercih edildiği fark edilmektedir. İlk tasarımlarda Sultan Alparslan'ın at üstündeki figürü betimlenmişken sonraki tasarımlarda bu figüre çeşitli eklemeler ve renklendirmeler yapılarak kompozisyona savaş anından kesitler eklenmiştir.

Tasarımların önemli bir kısmında renklendirmelerin ve tipografik unsurların bir arada kullanıldığı görülmektedir. Buna göre sınırlı çalışma alanına sahip olan pullarda kompozisyonu çoğunlukla illüstrasyonla açıklamaya çalışmak mümkün değildir. Bu nedenle gerek renklendirme teknikleri gerekse tipografi kullanımı gibi unsurlarla etkili ve anlaşılır bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Tarihî süreçte elde edilen askeri başarıların ve kazanılan zaferlerin genellikle belirli bir komutana atfedildiği görülmektedir. Malazgirt Meydan Muharebesi temalı tasarımlarda benzer etkinin bu klasik anlayış çerçevesinde sürdürüldüğünü görmek mümkündür. Buna göre tasarımların tamamında Sultan Alparslan ya da atlı asker figürlerine yer verildiği görülmekle birlikte fabrika illüstrasyonu, çadır görseli ve savaş sahnesi gibi betimlemelerin arka planda tutulduğu görülmektedir.

Tarihî kaynaklarda savaşa sonradan dâhil olan askerlerin olduğundan bahsedilmektedir. Türklerin yanında savaşa dâhil olan bu askerlerin büyük çoğunlukla yaya birliklerden oluştuğu bilinmektedir. Buna rağmen Malazgirt Meydan Muharebesi'ni betimleyen kompozisyonlarda yaya birliklerin görülmediği tasarımların tamamında at figürü ya da atlı askerlere yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda tarihten kesit sunan bu ve benzer çalışmalar için tasarımcıdan beklenen öncelikle tarihî gerçekliğe uygun bir kompozisyon oluşturmasıdır. Bu hususta tasarımcının başarılı bir kompozisyon üretebilmesi için ya tarihî olguya iyi derecede hâkim olması gerekmekte ya da yayım aşamasından önceki süreçte alanında yetkin olan bir tarihçiyle fikir alışverişinde bulunması gerekmektedir. Buna göre günümüze kadar oluşturulmuş filatelik tasarımlarda bahse konu kurgusallığın tam anlamıyla yansıtılmadığı

hatta mevcut kurgusallığın bu yönüyle belirli bir noktadan sonra yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Malazgirt Muharebesi konulu kaynaklarda, askerî açıdan dezavantajlı durumda olan Türklerin, sahip oldukları taktiksel üstünlükle savaşı avantajlı konuma getirdiklerinden sıklıkla bahsedilmektedir. Bu bağlamda Malazgirt Zaferi üzerine yapılan görsel değerlendirmelerde Malazgirt Zaferi'nin taktiksel üstünlüklerle kazanıldığına yönelik betimlemelere yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla kurgu aşamasında oluşan bu farklılık, bir yönüyle tasarım anlayışını zafiyete uğratmakta ve kompozisyonu tarihsel gerçeklikten uzaklaştırmaktadır.

Savaşların belirli bir zaman dilimi içerisinde en az iki taraf arasında gerçekleştiği bilinmektedir. Bu taraflardan biri savaşın galibi olurken diğer taraf savaşta mağlup olmaktadır. Mağlubiyet ise genellikle bir toplumun yüzleşmekten kaçındığı bir olgu olarak o toplumun tarihinde yer edinmektedir. Bu bağlamda Malazgirt Meydan Muharebesi'ni betimleyen tasarımlarda gerek Romanos Diogenes'e gerekse Bizans ordusuna atfedilen olumsuz herhangi bir tasvire yer verilmediği görülmektedir. Bu durum tarihsel kurgusallık içerisinde çelişki olarak görülse de özünde Malazgirt Zaferi'ni ulusal bir olguya dönüştüren ve toplumları rencide edecek davranışlardan kaçınan onurlu bir duruş olarak görülebilmektedir.

Bu çalışmadaki filatelik tasarımlar üzerine yapılan değerlendirmelerden her biri Malazgirt Zaferi'ne olan duyarlılığı artırmakta ve oluşturduğu farkındalık ile birlikte filatelik ürünlerin iletişim sürecinde ne denli önemli materyaller olarak kullanılabileceğini açıklamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağbay, N. C. (2023). "Ahlat 1071 Malazgirt Zaferi Kutlamalarının Etkinlik Turizmi Perspektifinden Değerlendirilmesi". *Social Sciences Research Journal*, Cilt 12, Sayı: 12, s.1513-1523.
- Alican, M. (2021). *Yurt Kalkınması Değil Ruh Kalkınması: Malazgirt*. Elde edilme tarihi: 1 Mart 2024, <https://www.mucerret.com/yazarlar/yurt-kalkinmasi-degil-ruh-kalkinmasi-malazgirt/>
- Balta, N. (2020). "Malazgirt: Özgürlerin Kaderi Oyunu Üzerine Bir İnceleme". *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 125, Sayı: 247, s.451-464.
- Bit Mezat. (2024). *Malazgirt Zaferinin 900. Yılı ve Alparslan*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.bitmezat.com/en/product/3786047/malazgirt-zaferinin-900-yili-ve-alparslan>
- Cahen, C. (1972). "İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı". (Çev. Zeynep Kerman). *Türkiyat Mecmuası*, Sayı: 17, s.77-100.
- Çakır, Ö. (2011). "Yahya Kemal'de Tarih ve Şiir". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, s.125-150.
- Demirmen, E. (2019). Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubâd'ın Hârezmşahlar Devleti ile ilişkileri ve Hârezmliler Sorunu. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elibal, G. (1973). Atatürk ve Resim Heykel. (Birinci Baskı). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fotokart. (t.y.). *Sümerbank Malazgirt Zaferi 900 Yıl Konulu Tebrik Kartı*. Elde edilme tarihi: 1 Şubat 2024, <https://fotokart.shop/urun/sumerbank-malazgirt-zaferi-900-yil-konulu-tebrik-karti-1642835-2/>
- Kıran, A. (2020). "Malazgirt Savaşı, Sultan Alparslan ve Diyojen". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, s.405-418. <https://doi.org/10.18506/anemon.643440>
- Kum, Ö. (2023). "2020-2022 Yılları Arası Pul İllüstrasyonlarının Tipografi-Görsel İlişkisinin İncelenmesi". *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, s.69-86.
- PTT. (2021). *Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıldönümü Konulu Anma Pulu*. Elde edilme tarihi: 1 Mart 2024, <https://www.ptt.gov.tr/duyurular/malazgirt-zaferinin-950-yildonumu-konulu-anma-pulu-8f3cb2184b084cd9bda2967d2c2c9c0e>
- Pulhane. (1959). *Malazgirt Meydan Muharebesinin 888. Yıldönümü*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k195914.html>
- Pulhane. (1971). *Malazgirt Zaferinin 900. Yılı*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k197114.html>
- Pulhane. (1980). *Dolaşıma Sunulan İlk Zarfları İle İlk Gün Damgaları Listesi*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.pulhane.com/YilSayfaListeleri/ig1980.html>
- Pulhane. (2021). *Malazgirt Zaferi'nin 950. Yıldönümü*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k202119.html>

- Sevim, A. ve Merçil, E. (1995). *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilât ve Kültür*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sevim, A. (2003). "Malazgirt Muharebesi". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Sayı: 27, s.481-483.
- Sönmeztürk, G., İşbilir, S. ve Göçer, M. (2022). "Selçuklu Yıldız Motifinin Mersin Olgunlaşma Enstitüsünde Sanatsal Tasarımlara Yansımaları". *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, s.48-60. <https://doi.org/10.55044/meusbd.1194796>
- Şengül, A. (2009). "Türk Tiyatrosunda Tarih". *Turkish Studies*, Cilt: 4, Sayı: 1-2, s.1931-1987.
- Tülücü, S. (1985). "914. Yıldönümü Dolayısıyla Malazgirt Meydan Savaşı (26 Ağustos 1071)". *Diyanet Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 3, s.27-37.

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Görsel 1: Kişisel arşivden.

Görsel 2: Pulhane. (1959). *Malazgirt Meydan Muharebesinin 888. Yıldönümü*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k195914.html>

Görsel 3: Kişisel arşivden.

Görsel 4: Kişisel arşivden.

Görsel 5: Bit Mezat. (2024). *Malazgirt Zaferinin 900. Yılı ve Alparslan*. Elde edilme tarihi: 12 Şubat 2024, <https://www.bitmezat.com/en/product/3786047/malazgirt-zaferinin-900-yili-ve-alparslan>

Görsel 6: Fotokart. (t.y.). *Sümerbank Malazgirt Zaferi 900 Yıl Konulu Tebrik Kartı*. Elde edilme tarihi: 1 Şubat 2024, <https://fotokart.shop/urun/sumerbank-malazgirt-zaferi-900-yil-konulu-tebrik-karti-1642835-2/>

Görsel 7: Fotokart. (t.y.). *Sümerbank Malazgirt Zaferi 900 Yıl Konulu Tebrik Kartı*. Elde edilme tarihi: 1 Şubat 2024, <https://fotokart.shop/urun/sumerbank-malazgirt-zaferi-900-yil-konulu-tebrik-karti-1642835-2/>

Görsel 8: Kişisel arşivden.

Görsel 9: Kişisel arşivden.